

Hoe ‘Rechten van Natuur’ impact krijgt

Verandert de wereld pas als de ‘Rechten van Natuur’ in wetten worden vastgelegd? Nee, stelt impactonderzoeker Ignace Breemer van Impact Centre Erasmus. Door de discussie over dit thema verandert het maatschappelijke denken en kantelt de relatie tussen mens en natuur.

In 2020 hoorde ik voor het eerst over het concept ‘Rechten van Natuur’. Het idee greep me. Het krachtige uitgangspunt dat de natuur een stem heeft – en dat wij, mensen ons best moeten doen naar de natuur te luisteren. Het is een fascinerende beweging die de relatie tussen mens en natuur probeert te herstellen ten behoeve van een gezonde planeet.

Er is veel discussie over het thema. Twee kritiekpunten komen daarbij terug. Enerzijds zou het concept juridisch complex en onuitvoerbaar zijn. Anderzijds zou de beweging ‘slechts’ symbolisch van aard zijn. De rechten van de natuur zijn in Nederland inderdaad nog niet juridisch verankerd – dat heeft tijd nodig. Maar het verbaast me wel dat de kracht van symboliek zo wordt onderschat.

In de bewering dat ‘Rechten van Natuur’ slechts symbolisch is, lijkt het verwijt te schuilen dat de beweging geen concrete, of feitelijke bijdrage kan leveren aan het doel van een gezondere wereld en het herstel van de balans tussen mens en natuur. Dat zie ik toch anders: de beweging van ‘Rechten van Natuur’ heeft volgens mij wel degelijk impact.

Impactdoelstelling voor ‘Rechten van Natuur’

Als impactonderzoeker kijk ik dagelijks naar maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij ik probeer de brug te slaan tussen (impact)theorie en -praktijk. Het is interessant ‘Rechten van Natuur’ door deze lens van impacttheorie te bekijken.

Bij Impact Centre Erasmus hanteren we deze definitie voor impact: *Het additionele effect van een organisatie [georganiseerde beweging] op stakeholders en/of de maatschappij als geheel, op de economische, milieu- en sociale dimensie. Direct of indirect, positief en negatief, bedoeld en onbedoeld.*

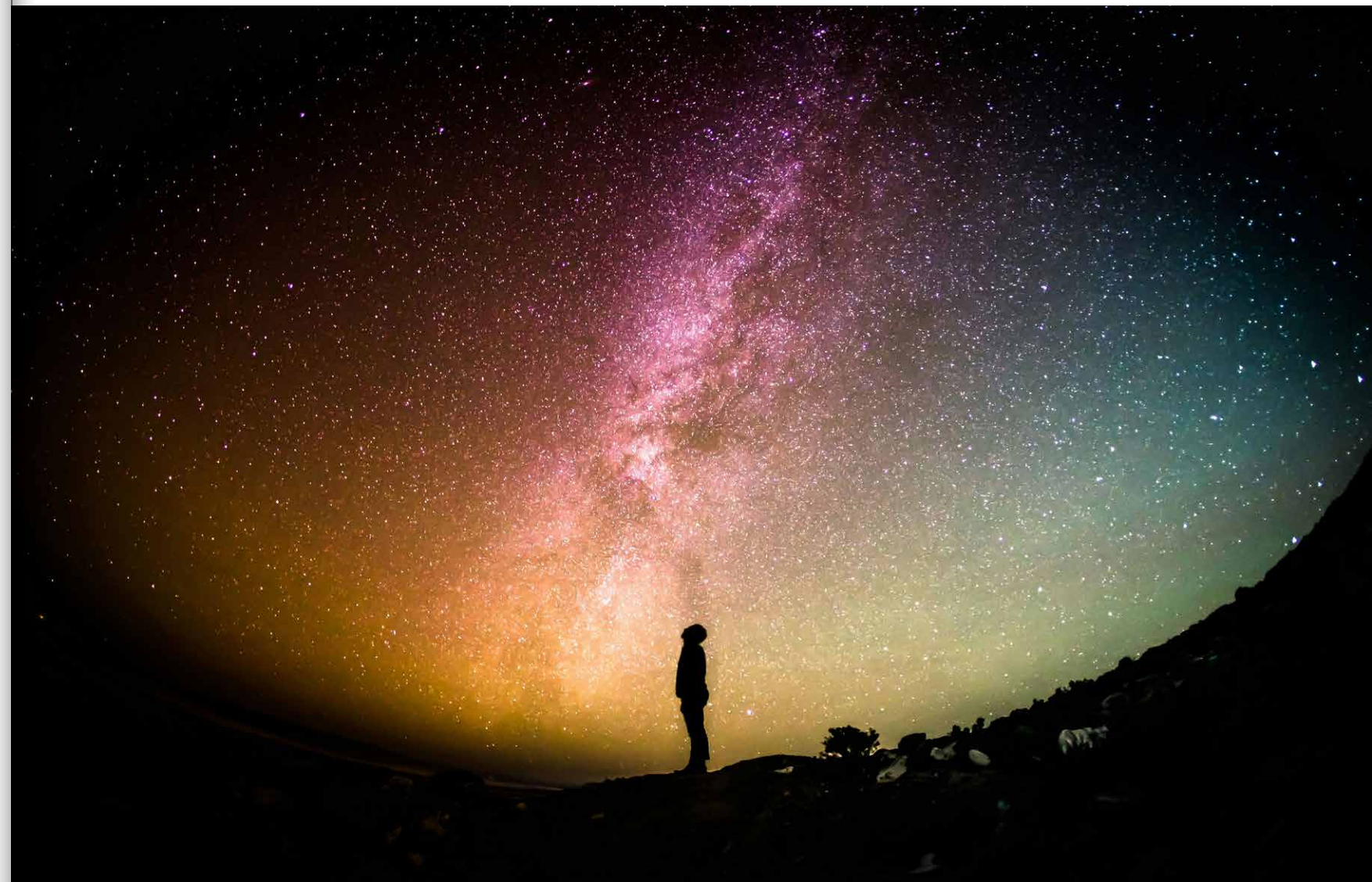
Deze definitie biedt een kader om na te denken. De vraag hier is niet of de beweging tot impact leidt, maar hoe die impact zich manifesteert. Een werkbare impactdoelstelling beantwoordt de vragen: wat is het gewenste effect? Wie is de groep die profiteert? En wat moet er gebeuren om het effect te bereiken? Voor ‘Rechten van Natuur’ zou een impactdoelstelling er dan bijvoorbeeld zo uit kunnen zien:

Een verbetering van de gezondheid van de aarde en een herstelde relatie tussen mens en natuur door rechten van natuur te erkennen, waarbij natuur niet langer als object van beheer wordt gezien, maar als rechtssubject – met een eigen intrinsieke waarde en stem in besluitvorming.

Het doel van ‘Rechten van Natuur’ – de natuur een (juridische) stem geven, verschilt dus van de impactdoelstelling, waarbij de natuur rechten geven het middel is, en de beoogde impact een gezondere wereld en herstelde balans tussen mens en natuur. Het gaat dus om de effecten die bijdragen aan het verwezenlijken van de impactdoelstelling. Grofweg zou je drie categorieën van effecten kunnen onderscheiden.

Bewustzijns- en gedragseffecten

Met de beweging is een nieuwe denkwijze geïntroduceerd over de relatie mens-natuur. Die nieuwe manier van denken uit zich in een veranderde houding en taal waarmee we over natuur spreken. Voor verandering is zo’n nieuw bewustzijn cruciaal. Het is steeds realistischer om natuur als entiteit met eigen stem te erkennen. In het publieke debat krijgt het concept brede aandacht en erkenning. In 2024 won Jessica den Outer met Stichting Rechten van Natuur de eerste prijs in de Trouw Duurzame 100 in de categorie ‘Natuur’. Het groeiende bewustzijn vertaalt zich ook in concreet handelen. Burgers, organisaties en lokale overheden zoeken manieren om natuur een formele plek te geven in

De beleving van mensen verandert door het nadenken en experimenteren met ‘Rechten van Natuur’: dat is impact.

besluitvorming, bijvoorbeeld via initiatieven als ‘Onboarding Nature’, die organisaties uitdagen de natuur als ‘bestuurder’ of adviseur te zien. Gemeenten en waterschappen nemen besluiten waarbij ze natuur erkennen als belanghebbende. Ook kunstenaars en filosofen doen suggesties om de stem van natuur hoorbaar te maken en de dialoog tussen mens en natuur te bewerkstelligen.

Effecten op het juridische landschap

Je kunt de wet niet zomaar aanpassen – laat staan een volledig nieuw concept, zoals rechtssubjectiviteit voor natuur invoeren. Toch verkennen juridische experts en onderzoekers de mogelijkheid om aan de natuur rechtspersoonlijkheid toe te kennen, zoals onderzocht is bij de Waddenzee. Internationale voorbeelden laten zien dat juridische uitvoerbaarheid mogelijk is. De ‘Eco Jurisprudence Monitor’ toont alle eco-centrische juridische initiatieven in de wereld – inmiddels zijn dat er 591 in 56 verschillende landen.

Effecten op politiek draagvlak

Verkenning van het concept ‘Rechten van Natuur’ wordt aangemoedigd vanuit de Tweede Kamer. Verschillende politieke

partijen dienden moties in voor onderzoek naar de haalbaarheid van Rechten van Natuur (PvdD voor ‘Rechten van Natuur’ in de grondwet en D66 voor rechtspersoonlijkheid Waddenzee). Deze aandacht legt de basis voor mogelijke toekomstige wetgeving. Sinds de landelijke verkiezingen in 2023 nemen verschillende politieke partijen ‘Rechten van Natuur’ op in hun verkiezingsprogramma’s. Ook in de huidige verkiezingsprogramma’s (2025) komt het gedachtegoed terug. Groenlinks-PvdA noemt het bijvoorbeeld bij hun belangrijkste keuzes: ‘We verbeteren dierenwelzijn en geven de natuur rechten.’

Ook zonder verwezenlijking van het einddoel van de beweging (juridische implementatie) verandert de maatschappelijke beleving zichtbaar en sorteren de verschillende initiatieven effect. Die effecten zijn misschien nog niet zo tastbaar als de letter van de wet, maar leiden wel degelijk tot concrete veranderingen in de maatschappij. ‘Rechten van Natuur’ is geen symbolisch idee, maar een beweging die de werkelijkheid doet kantelen. ■

IGNACE BREEMER
IMPACT ANALIST BIJ IMPACT CENTRE ERASMUS